

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРАВА ТА ПОЛІТИКИ

УДК 321.004:342.5(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/app.v71.2023.1>

Л. І. Кормич

orcid.org/0000-0002-6417-8620

доктор історичних наук, професор,

завідуюча кафедрою політичних теорій

Національного університету «Одеська юридична академія»

А. І. Кормич

orcid.org/0000-0002-2496-1186

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри загальної теорії права і держави

Національного університету «Одеська юридична академія»

«ДЕРЖАВА В СМАРТФОНІ» ЯК ТРЕНД СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ УРЯДУВАННЯ ТА ДЕМОКРАТІЇ: ПОЛІТИЧНА ТА ПРАВОВА ПРАКТИКА УКРАЇНИ

Вступ. Вдосконалення існуючих моделей демократії, оцінки ефективності демократичного транзиту на сучасному етапі цивілізаційного розвитку значною мірою пов'язані з можливостями використання і впровадження інноваційних технологій. Саме цифрові трансформації визначають розвиток сучасної держави, ефективність системи управління, результативність реформ різних сфер життєдіяльності суспільства.

Тому проблематика щодо електронної демократії, електронного уряду, інформаційно-комунікативних технологій тощо досліджувалась багатьма фахівцями. Зокрема, важливим для нашого аналізу є загальні питання впливу інформаційно-комунікаційних технологій на широкий демократичний процес (Anheier, Glasius & Kaldor, 2005), участі державних та недержавних акторів у розвитку інструментів електронної участі громадян (Reddick, 2010), взаємозалежності та взаємозв'язків між концепціями електронного урядування та електронної демократії (Fisher, 2012), потенціалу засобів електронного урядування у протидії корупції (Lee, 2017) тощо. Та багатоаспектність даної тематики потребує її аналізу в контексті конкретного національного досвіду.

Для України XXI століття цей напрямок представляється важливим, в умовах необхідності відстояти незалежність і цілісність власної держави, її європейський вектор розвитку; захиститись від військової агресії РФ, починаючи з 2014 року і, особливо, після фази повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року; визначити стратегію повоєнної відбудови країни. Все це потребує нових механізмів забезпечення ефективності реалізації політичних стратегій і планів розвитку. Тож метою даної статті є висвітлення правового аспекту української практики застосування інноваційних технологій в державотворчому процесі.

1. Моделі електронного урядування та реформа державного управління

В цьому ключі проаналізуємо зміни, що відбуваються в нашій державі, в контексті інноваційного характеру реформ існуючих моделей держави та управління. Йдеться про моделі електронної демократії та електронного урядування.

Кругова причинно-наслідкова залежність електронної демократії та електронного урядування на сучасному етапі демократичного транзиту України характеризує пов'язаність цілей та інструментів впровадження реформ. Теоретичні і практичні моделі подібних змін віддзеркалюють ефективність управління в контексті його відповідності назрілим суспільним потребам та можливостям. Аналізуючи моделі і технології, ми, разом з тим, обираємо напрями і форми вдосконалення всієї політичної і управлінської системи, оцінюємо характер і динаміку сучасних реформ, досліджуємо їх переваги та обмеженість.

В кінцевому варіанті на цій основі можна: визначити якість функціонування держави і системи управління в цілому та їх окремих структурних елементів зокрема, обрати методи оперативного реагування на мінливі потреби соціуму та інструменти перспективного планування, розширення участі; окреслити спектр методів комунікаційної взаємодії тощо. Все це є суттєвим наповненням процесу оптимізації механізмів державотворення та управління і дозволяє розмежувати декларативні норми і практичні зміни в електронному урядуванні та електронній демократії в Україні. Це дозволяє виявити реальну динаміку політичної волі та намірів влади щодо розвитку електронного урядування та стимулювання електронної демократії, з'ясувати рівень готовності до них суспільства та наявні перешкоди і національну специфіку в цих сферах.

Велике значення для аналізу змісту та наслідків діяльності в даних напрямках має характеристика законодавчих передумов та правового забезпечення впровадження інноваційних технологій в Україні, враховуючи національний, регіональний та місцевий рівні.

Слід зауважити, що на початковому етапі такої діяльності достатньо створити умови простої веб-присутності органів управління, для чого потрібні належна інфраструктура та наявність сучасних інформаційно-комунікативних технологій (далі – ІКТ). Але кожен наступний крок вимагає особливих правил щодо визнання законними електронних транзакцій та виконання функцій адміністрування в електронній формі. А це обумовлює створення необхідної бази правового забезпечення.

Наявний світовий досвід доводив, що існуючі стандарти і передові практики у цій галузі засвідчують наявність трьох рівнів правової бази електронного урядування:

- перший рівень пов'язаний з усуненням перешкод на шляху впровадження електронного урядування (аналіз законодавства на предмет несумісності з електронним урядуванням);
- другий передбачає регулювання ключових функцій електронного урядування та електронної готовності загалом (конкретні норми щодо захисту даних, електронної ідентифікації та підпису; захисту національного кіберпростору, реєстру актів цивільного стану тощо);
- третій, коли електронне урядування стає невід'ємним елементом публічного управління і транскордонного співробітництва (нормативно-правові акти узгоджені і на регіональному рівні гармонізовані. (Guidelines and Roadmap, 2019).

Оціночними характеристиками українських розробок у сфері електронного урядування є глобальні рейтинги ООН, що базувалися на двох індексах: Індекс готовності до електронного уряду та Індекс розвитку електронного уряду (EGDI). Ці рейтинги ілюструють динаміку процесів в даному напрямку в Україні. Їх піки припадали на 2008 і 2016 роки, а спади на 2010 і 2018 роки (Kormuch & Kormuch, 2019). Тенденція зберіглася і надалі. Наприклад, відповідно до рейтингу EGDI 2020 Україна (69 місце, EGDI 0.7119) опинилася у групі країн де «прогрес дещо сповільнився, швидше за все через їх відносно менш розвинуту телекомунікаційну інфраструктуру» (United Nations, 2020). А от рейтинг 2022 року, навпаки, засвідчили значний прогрес України (46 місце, EGDI 0.8029), яка просунулася від «високої» до «дуже високої» групи EGDI вперше у своїй історії (United Nations, 2022).

Така нестабільність, на нашу думку, в першу чергу відображає динаміку політичної волі щодо впровадження електронного урядування в рутину державного управління, динаміку готовності адміністрації до трансформацій, необхідних для переходу від простого застосування ІКТ до впровадження засад електронної демократії. При більш детальному аналізі, етапи прискорення розвитку електронного урядування в Україні корелюють з періодами системних політичних криз – «Помаранчевої революції» (2003–2004), «Революції Гідності» (2013–2014), а також повномасштабної збройної агресії Російської Федерації у 2022 році. У перших двох

випадках, можна говорити про вимоги суспільства до демократичних перетворень, прозорості та сервісної орієнтації державного управління, протидії корупції тощо. І інструменти електронного урядування розглядалися як відповідне рішення досягнення цих цілей, чим і опікувались певний час нові управлінські інституції. В той же час на фоні Російсько-Української війни, цифрові рішення (зокрема, супутниковий інтернет Starlink та хмарні сервіси) стали тим інструментом, що допоміг зберегти функціональність публічної влади в Україні (The Economist, 2023).

2. Періодизація розвитку законодавства щодо електронного урядування

З урахуванням трансформації політичних завдань, що вирішувалися за допомогою запровадження тих або інших інструментів електронного урядування, ми пропонуємо виділяти три періоди розвитку відповідного законодавства: 1) інформатизація внутрішніх процесів публічної влади; 2) запуск електронних сервісів та; 3) адаптація до умов повномасштабного збройного конфлікту з Росією. Кожен з цих етапів відображає особливості державної політики та зміни поглядів щодо ролі та місця електронних урядових послуг в українському державному управлінні та політичному процесі.

Перший період слід датувати початком 2000-х років до 2014 року. Сутність правового регулювання даних процесів в цей період представлена Указом Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення прозорості діяльності органів державної влади» (Президент України, 2002), Постановами Кабінету Міністрів України «Про порядок оприлюднення інформації про діяльність органів виконавчої влади в мережі Інтернет» (Кабінет Міністрів, 2002), «Про заходи щодо створення інформаційної системи електронного уряду» (Кабінет Міністрів, 2003). Ці акти зобов'язували державні та місцеві органи влади мати власні веб-сайти та систематично публікувати встановлений перелік інформації, включаючи закони та нормативні акти. Всі урядові веб-сайти були інтегровані в єдиний веб-портал. Верховна Рада України ухвалила низку законодавчих актів про електронні документи та електронний підпис, доповнені підзаконними актами уряду. Завдання вдосконалення системи електронного урядування були сформульовані в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційно-орієнтованого суспільства в Україні на 2007–2015 роки» (Верховна Рада України, 2007). Цей закон містив, зокрема, положення про розвиток електронних сервісів органів державної влади та місцевого самоврядування та «єдиного контактного пункту» для доступу до державного управління тощо.

З практичної точки зору велике значення мали дві Директиви Кабінету Міністрів, прийняті у 2010 році – «Питання реалізації пілотного проекту з впровадження електронного урядування» № 360-р. та «Про затвердження Концепції розвитку електронного урядування в Україні» № 2250-р. Вони започаткували повномасштабний розвиток безпаперового документообігу, електронних систем та електронних реєстрів органів управління.

Однак в той період увага зосереджувалась на розбудові внутрішніх адміністративних процесів, а інструментам електронного урядування, орієнтованим на громадян, приділялося менше уваги. Тобто, йшлося, в основному, про ефективність внутрішньої управлінської діяльності органів влади або про міжнародне співробітництво. В той же час, питанням електронних сервісів та участі громадян уваги практично не приділялося.

Дослідження, проведені в 2015 році Програмою eGovernance for Accountability and Participation (EGAP), показали обмеженість використання послуг e-Democracy, і впливу впровадження новітніх технологій на комунікації між державною адміністрацією та громадянами. Наприклад, за результатами національних опитувань громадської думки, проведених в Україні у лютому та грудні 2015 року, громадяни використовували функції електронної демократії в таких форматах:

- пошук загальнодержавної інформації – 24%;
- відповідь на онлайн-опитування – 9%;
- взаємодія з громадськими організаціями онлайн – 6%;
- спілкування з місцевою владою – 5%;
- доступ до електронних послуг – 4%;
- подання скарг – 4% (EGAP, 2016, р. 5).

Тобто, комунікація у рамках електронної демократії не виходила за межі простих запитів в Інтернеті, а функції, що забезпечують електронний «доступ до держави», використали лише 11% респондентів.

Проведені опитування показали «скептицизм щодо електронної демократії серед респондентів, які кваліфікували себе як «некористувачів Інтернету». Таким чином, була чітко доведена важливість і необхідність розширення впливу ІКТ на максимально широку аудиторію для:

- покращення комунікації та підзвітності між державою та громадянами;
- підвищення прозорості та довіри громадян до органів державної влади;
- кращої поінформованості громадян про владу;
- підвищення ефективності електронних послуг (EGAP, 2016).

Другий період, який розпочався після 2014 року, вже мав чіткий акцент на цифрових трансформаціях та використанні програм електронного уряду як основи реформ держави і управління. Дії в рамках цієї політики були інтегровані Українським Державним агентством з питань електронного урядування, започаткованим у 2014 році. У 2019 році цей орган було реорганізовано в Міністерство цифрової трансформації України, а з 2023 року було підвищено статус керівництва цієї інституцією до рівня віце-прем'єр-міністра, що засвідчує визнання пріоритетності завдань в даному напрямку.

У 2015 році Верховна Рада України прийняла важливий акт, що усував перешкоди забезпеченню прозорості влади та використанню публічної інформації. Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу до публічної інформації у формі відкритих даних» (Верховна рада України, 2015a) було закладено основи створення «Єдиного веб-порталу відкритих даних» (<https://data.gov.ua/>), який на той час об'єднав 24 533 бази даних органів державної влади та місцевого самоврядування.

Прозорість в управлінні одночасно виступала чинником антикорупційної діяльності як актуального суспільного запиту та адекватної реакції на нього з боку влади.

Важливою ініціативою щодо протидії корупції шляхом застосування інструментів електронного урядування у сфері державних закупівель став Закон «Про публічні закупівлі» (Верховна Рада України, 2015b). В ньому передбачалось здійснювати процедури закупівлі за допомогою електронної системи закупівель (ст. 12:2), а сама електронна система закупівель мала стати доступною для громадськості та гарантувати недискримінацію. (Ст. 12:3). Таким чином, процедура державних закупівель була переведена в режим онлайн та забезпечила прозорість проведення тендерів та укладених контрактів. Ця система, що отримала назву ProZorro, складається з бази даних порталу та модуля електронного аукціону. Її розширено за рахунок ProZorro Sale, призначеною для прозорого, швидкого та ефективного продажу державного та комунального майна, а також для боротьби з корупцією через рівний доступ до даних, громадський контроль та збільшення кількості потенційних покупців. (European Commission, 2019a). Попри ряд недоліків ця система в цілому виправдовувала своє призначення. Про це, насамперед, свідчить різке збільшення корупційних ризиків в умовах тимчасового обмеження її функціонування за воєнного стану після повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року. Ряд корупційних скандалів 2022 і початку 2023 років стосувались саме закупівель, що пройшли без прозорості тендерів.

Функціонування сегменту електронних послуг було розширено та забезпечено Законом України «Про електронні довірчі послуги» (Верховна Рада України, 2017), змінами до Закону України «Про адміністративні послуги», а також доповнено відповідними підзаконними актами. Інформація про адміністративні послуги, доступна в Інтернеті, інтегрувалась через Портал електронних сервісів (<https://my.gov.ua/>). Вже на кінець 2018 року громадянам та підприємствам було доступно близько 119 електронних сервісів з поступовим розширенням переліку. До найпопулярніших сервісів, доступних онлайн, належали:

- соціальні послуги (e-Малюток – реєстрація народження дитини, комунальні субсидії, послуги Пенсійного фонду України);
- послуги для бізнесу (реєстрація бізнесу, видача ліцензій та дозволів, отримання витягів та довідок онлайн);

- послуги, пов'язані з будівництвом (початок і введення в експлуатацію будівельних об'єктів);
- послуги, пов'язані з безпекою та судами (довідки про відсутність судимості, відсутність корупційних правопорушень, подання позову до суду онлайн);
- електронний кабінет водія (інформація про транспортний засіб, водійські права, штрафи, онлайн-реєстрація в сервісних центрах);
- електронний кабінет перевізника (отримання або анулювання ліцензій на пасажирські та вантажні перевезення, реквізити компаній по розміщенню) (Government Portal, n.d.).

Важливим принципом чинного законодавства про електронне урядування стало правило, згідно з яким, певні дані мали подаватись до органів влади лише один раз, що передбачало оперативний обмін даними між різними управлінськими інституціями. З цією метою у 2018 році була запущена система «Трембіта», як система електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів в Україні, яка відповідала Постанові Кабінету Міністрів України «Деякі питання електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів» (Кабінет Міністрів, 2016). Для ефективного функціонування даної системи було використано досвід естонської платформи обміну даними X-ROAD, створеної урядом Естонії для надання адміністративних послуг.

Особливо результативною розробкою у сфері електронного урядування став проект «Дія», який підтримується однойменним державним підприємством. «Дія» (State Enterprise Diia, n.d.) – це онлайн-портал державних послуг та спеціалізований додаток для смартфонів, який передбачає використання електронних документів, як: паспорт громадянина України, закордонний паспорт, водійське посвідчення, реєстраційні документи транспортного засобу, картка платника податку тощо в смартфоні. І цей перелік постійно розширюється, дозволяючи і ідентифікувати людину, і отримати ряд послуг онлайн. В умовах пандемії COVID-19 протягом 2020-2021 років даний формат виправдав своє призначення, але особливого значення він набув в умовах воєнного стану з початком повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року. Адже в ситуаціях вимушеного переселення, тимчасової окупації, втрати житла чи об'єктів приватного бізнесу внаслідок російських обстрілів та бомбардувань цивільної інфраструктури, можливість віддаленого доступу до документів і сервісів виявилась дуже актуальною. Затребуваність таких технологічних рішень багатократно зросла. Тому цілком обґрунтованими стали рішення Верховної Ради України стосовно змін у складі Кабінету Міністрів, прийняті в березні 2023 року, в результаті яких були розширені можливості цифровізації та зроблено акцент на впровадження інновацій в сферах освіти і науки, які визначають перспективи розвитку держави і суспільства. Адже повоєнна відбудова потребуватиме оперативного реагування та реалізації складних рішень щодо різних сфер життєдіяльності українського суспільства в тісній координації з міжнародними партнерами.

Висновки. Таким чином можна зробити висновки, що розширення можливостей публічного управління та адміністрування шляхом застосування ІКТ є вирішальним фактором розвитку електронної демократії як сучасної моделі демократичної держави. Сталість розвитку електронного уряду є одним із ключових факторів швидких змін в сфері електронних послуг та електронних процедур. Це також є важливим фактором підвищення загального рівня залучення суспільства у процеси розробки та реалізації управлінських рішень інструментами електронного урядування. Все це активізує політичні процеси, полегшуючи, покращуючи та прискорюючи його різні аспекти, що певною мірою вдосконалює представницьку демократію в цілому. Прозорість і сервісна орієнтованість, чому сприяє впровадження ІКТ, стимулюють формування нової моделі сучасної держави – сервісної держави. Однак при цьому необхідно пам'ятати, що держава і влада мають орієнтуватись не на простих споживачів послуг, а саме на потреби громадянського суспільства як на невід'ємну складову сучасної демократії.

Особливого значення за цих умов набувають: розширення можливостей участі громадян в обговоренні суспільно значущих рішень, громадський контроль за їх виконанням, оперативність реагування влади на звернення громадян. Саме такий підхід забезпечує двостороннє політичне спілкування та участь недержавних суб'єктів у процесі прийняття рішень. Тож правове забезпечення ефективної цифровізації стає важливим чинником розвитку сучасної моделі демократичної держави в Україні.

Слід також наголосити, що повоєнна відбудова України і важливість тісної міжнародної співпраці з країнами, що надають Україні значущу допомогу для перемоги в війні з агресією РФ, також стимулюватимуть подібний формат функціонування різних сфер життєдіяльності українського суспільства. Тобто, цифровізація залишиться перспективним напрямком розвитку для української держави та для її активної інтеграції в європейські структури і світові цивілізаційні процеси загалом.

Література

- Верховна Рада України. (2007, 9 січня). Закон про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки № 537-V. *Офіційний вісник України*. № 8. Ст. 273.
- Верховна Рада України. (2015а, 9 квітня). Закон про внесення змін до деяких законів України щодо доступу до публічної інформації у відкритих даних № 319-VIII. *Офіційний вісник України*. № 35. Ст. 1033.
- Верховна Рада України. (2015b, 25 грудня). Закон про публічні закупівлі № 922-VIII. *Офіційний вісник України*. № 15. Ст. 582.
- Верховна Рада України. (2017, 5 жовтня). Закон про електронні довірчі послуги № 2155-VIII. *Офіційний вісник України*. № 91. Ст. 2764.
- Кабінет Міністрів України. (2002, 4 січня). Постанова про порядок оприлюднення в мережі Інтернет-інформаційна діяльність органів виконавчої влади № 3. *Офіційний вісник України*. № 2. Ст. 57
- Кабінет Міністрів України. (2003, 24 лютого). Постанова про заходи щодо створення електронної інформаційної системи "Електронного уряду" № 208. *Офіційний вісник України*. № 9. Ст. 378.
- Кабінет Міністрів України. (2016, 8 вересня). Постанова Деякі питання електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів № 606. *Офіційний вісник України*. № 73. Ст. 2455.
- Президент України. (2002, 1 серпня). Указ про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості діяльності органів державної влади № 683/2002. *Офіційний вісник України*. № 31. Ст. 1463.
- Anheier H., Glasius M. & Kaldor M. (2005). *Global Civil Society 2004/5*. London: SAGE.
- EGAP. (2016). *eDemocracy in Ukraine: Citizens' & Key Stakeholders' Perspectives*. Kyiv: EGAP. https://www.researchgate.net/publication/340117333_eDemocracy_in_Ukraine_Citizens%27_Key_Stakeholders%27_Perspectives
- European Commission. (2019a). Digital Government Factsheet 2019: Ukraine. *European Commission*. https://www.ospi.es/export/sites/ospi/documents/documentos/Administracion-Digital/Digital_Government_Factsheets_Ukraine_2019.pdf
- European Commission. (2019b). Guidelines and Roadmap for full deployment of e-governance systems in Africa. Final Report. DG for International Cooperation and Development. *European Commission*, January. https://ega.ee/wp-content/uploads/2019/04/eGA_Final-Report-Research-analysis-guidelines-and-roadmap-for-full-deployment-of-e-governance-systems-in-Af.pdf
- Fisher E. (2012). E-Governance and E-Democracy: Questioning technology-centered categories. In David Levi-Faur (Ed.) *The Oxford Handbook of Governance*. New York: Oxford University Press.
- Government Portal. (n.d.) E-Services Development. *Government Portal*. Accessed April 1, 2023. <https://www.kmu.gov.ua/en/reformi/efektivne-vryaduvannya/rozvitok-elektronnih-poslug>
- Lee E. (2017). The Impact of E-government on Corruption Control. LexingtonЖ Martin School of Public Policy & Administration. https://www.martin.uky.edu/sites/martin.uky.edu/files/Capstone_Projects/Capstones_2017/Lee.pdf
- Reddick, Christopher G. (Ed). (2010) *Politics, Democracy and E-Government: Participation and Service Delivery: Participation and Service Delivery*. Hershey: IGI Global.
- State Enterprise Diia. (n.d.). Services. State Enterprise Diia. Accessed April 1, 2023. <https://se.diia.gov.ua/en/>
- The Economist. (2023) How Elon Musk's Satellites Have Saved Ukraine and Changed Warfare. *The Economist*, January 5. <https://www.economist.com/briefing/2023/01/05/how-elon-musks-satellites-have-saved-ukraine-and-changed-warfare>
- United Nations. (2020). *United Nations E-Government Survey 2020: Digital Government in The Decade of Action for Sustainable Development*. New York: United Nations. <https://desapublications.un.org/file/781/download>
- United Nations. (2022). *United Nations E-Government Survey 2022: The Future of Digital Government*. New York: United Nations. <https://desapublications.un.org/file/1063/download>

References

- Anheier H., Glasius M. & Kaldor M. (2005). *Global Civil Society 2004/5*. London: SAGE.
- EGAP. (2016). *eDemocracy in Ukraine: Citizens' & Key Stakeholders' Perspectives*. Kyiv: EGAP. <https://www.>

- researchgate.net/publication/340117333_eDemocracy_in_Ukraine_Citizens%27_Key_Stakeholders%27_Perspectives
- European Commission. (2019a). Digital Government Factsheet 2019: Ukraine. *European Commission*. https://www.ospi.es/export/sites/ospi/documents/documentos/Administracion-Digital/Digital_Government_Factsheets_Ukraine_2019.pdf
- European Commission. (2019b). Guidelines and Roadmap for full deployment of e-governance systems in Africa. Final Report. DG for International Cooperation and Development. *European Commission*, January. https://ega.ee/wp-content/uploads/2019/04/eGA_Final-Report-Research-analysis-guidelines-and-roadmap-for-full-deployment-of-e-governance-systems-in-Af.pdf
- Fisher E. (2012). E-Governance and E-Democracy: Questioning technology-centered categories. In David Levi-Faur (Ed.) *The Oxford Handbook of Governance*. New York: Oxford University Press.
- Government Portal. (n.d.) E-Services Development. *Government Portal*. Accessed April 1, 2023. <https://www.kmu.gov.ua/en/reformi/efektivne-vryaduvannya/rozvitok-elektronnih-poslug>
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2002, 4 sichnia). Postanova pro poriadok opryliudnennia v merezhi Internet-informatsiina diialnist orhaniv vykonavchoi vlady № 3. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. № 2. St. 57
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2003, 24 liutoho). Postanova pro zakhody shchodo stvorennia elektronnoi informatsiinoi systemy "Elektronnoho uriadu" № 208. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. № 9. St. 378.
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2016, 8 veresnia). Postanova Deiaki pytannia elektronnoi vzaiemodii derzhavnykh elektronnykh informatsiinykh resursiv № 606. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. № 73. St. 2455.
- Lee E. (2017). The Impact of E-government on Corruption Control. LexingtonЖ Martin School of Public Policy & Administration. https://www.martin.uky.edu/sites/martin.uky.edu/files/Capstone_Projects/Capstones_2017/Lee.pdf
- Prezydent Ukrainy. (2002, 1 serpnia). Ukaz pro dodatkovy zakhody shchodo zabezpechennia vidkrytosti diialnosti orhaniv derzhavnoi vlady № 683/2002. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. № 31. St. 1463.
- Reddick, Christopher G. (Ed). (2010) *Politics, Democracy and E-Government: Participation and Service Delivery: Participation and Service Delivery*. Hershey: IGI Global.
- State Enterprise Diia. (n.d.). Services. State Enterprise Diia. Accessed April 1, 2023. <https://se.diia.gov.ua/en/>
- The Economist. (2023) How Elon Musk's Satellites Have Saved Ukraine and Changed Warfare. *The Economist*, January 5. <https://www.economist.com/briefing/2023/01/05/how-elon-musks-satellites-have-saved-ukraine-and-changed-warfare>
- United Nations. (2020). *United Nations E-Government Survey 2020: Digital Government in The Decade of Action for Sustainable Development*. New York: United Nations. <https://desapublications.un.org/file/781/download>
- United Nations. (2022). *United Nations E-Government Survey 2022: The Future of Digital Government*. New York: United Nations. <https://desapublications.un.org/file/1063/download>
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2007, 9 sichnia). Zakon pro Osnovni zasady rozvytku informatsiinoho suspilstva v Ukraini na 2007-2015 roky № 537-V. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. № 8. St. 273.
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2015a, 9 kvitnia). Zakon pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo dostupu do publichnoi informatsii u vidkrytykh danykh № 319-VIII. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. № 35. St. 1033.
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2015b, 25 hrudnia). Zakon pro publichni zakupivli № 922-VIII. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. № 15. St. 582.
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2017, 5 zhovtnia). Zakon pro elektronni dovirchi posluhy № 2155-VIII. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. № 91. St. 2764.

Анотація

Кормич Л. І., Кормич А. І. «Держава в смартфоні» як тренд сучасних концепцій урядування та демократії: політична та правова практика України. – Стаття.

У статті аналізується розвиток правового регулювання інструментів електронного урядування в контексті реалізації сучасних концепцій демократії.

У центрі уваги – національний досвід України у розв'язанні завдань побудови сучасної моделі держави, яка базується на засадах електронної демократії та електронного урядування. Автори доводять, що цифровізація є чинником прискорення реформ у різних сферах життя суспільства на етапі демократичного транзиту. Зокрема, це підтверджує динаміка індексів готовності та індексів розвитку електронного урядування. Виділено три періоди створення правової бази, необхідної для вирішення завдань суспільних перетворень: до 2014 р., 2014–2021 рр. та після початку повномасштабної Російсько-Української війни 2022 р. Розвиток відповідного законодавства розглядається як такий, що сприяє підвищенню ефективності реформ та прогресу сучасної моделі демократії.

Крім того, у статті використано аналіз моделей і технологій електронного урядування як інструмент для характеристики тенденцій трансформації політичних та управлінських систем. Це дозволяє

оцінити характер і динаміку реформування державного управління, визначити переваги та обмеження окремих інноваційних технологій та ризики та детермінанти їх впровадження.

Проаналізовано правову базу запровадження електронного урядування (закони, акти Президента, Кабінету Міністрів) з точки зору забезпечення демократичного транзиту та розвитку сервісної спрямованості держави. Значне місце приділено аналізу електронних сервісів, зокрема системи «Дія». Дано оцінку його ролі в умовах воєнного стану, визначено перспективи його подальшого вдосконалення та значного розширення для вирішення завдань післявоєнної відбудови України.

Ключові слова: електронна демократія, електронне урядування, цифрові трансформації, електронні послуги, інновації, цифровізація.

Summary

Kormych L. I., Kormych A. I. "State in a smartphone" as a trend of modern concepts of governance and democracy: political and legal practice of Ukraine. – Article.

The present article analyzes the development of legal regulation of electronic governance tools in the context of implementing modern concepts of democracy.

At the center of attention is the national experience of Ukraine in solving the tasks of building a modern model of the state, which is based on the principles of electronic democracy and electronic governance. The authors prove that digitalization is a factor in accelerating reforms in various spheres of society's life at the stage of democratic transit. This is confirmed by the dynamics of readiness indices and e-government development indices. Three periods of creation of the legal framework necessary for solving the tasks of social transformations are distinguished – before 2014, 2014–2021, and after the start of the full-scale Russo-Ukrainian war in 2022. The development of the relevant legislation is considered as such, which contributes to improving the effectiveness of reforms and the progress of the modern model of democracy.

In addition, the article uses the analysis of electronic governance models and technologies as a tool for characterizing the trends in the transformation of political and management systems. This allows us to assess the nature and dynamics of public administration reform to determine the advantages and limitations of certain innovative technologies and the risks and determinants of their implementation.

The legal basis for introducing electronic governance (laws, acts of the President, and the Cabinet of Ministers) is analyzed from the point of view of ensuring democratic transit and the development of the service orientation of the state. A significant place is devoted to the analysis of electronic services of the “Diia” system. An assessment of its role in martial law conditions is given, and the prospects for its further improvement and significant expansion to solve the tasks of post-war reconstruction of Ukraine are determined.

Key words: electronic democracy, electronic governance, digital transformations, electronic services, innovations, digitalization.